برآورد تعداد معتادان به مواد مخدر در شهرستان ایلام به روش صید- باز صید در سال ۱۳۹۱

علی فیض اللهی[۱]، پروانه دانش[۲]، سعیده حیدری[۳]، ماندانا ساروخانی[۴]، کورش سایه میری[۱،۴*]

۱) گروه جامعه شناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

۲) گروه جامعه شناسی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران

۳) اداره کل بیمه سلامت استان ایلام

۴) مرکز تحقیقات پیشگیری از آسیب های روانی اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

تاریخ دریافت:۹۳/۲/۲۴ تاریخ پذیرش۹۳/۸/۶

چکیده

مقدمه: اعتیاد یکی از مهم ترین آسیب های اجتماعی در کشور ما می باشد. برآورد تعداد معتادن در جامعه همواره مشکل و بحث برانگیز بوده است. هدف از این تحقیق، برآورد تعداد معتادان به مواد مخدر در شهرستان ایلام به روش صید-باز صید می باشد.

مواد و روش ها: *با* استفاده از پرسش نامه مبتنی بر چک لیست و شیوه نمونه گیری صید-باز صید داده ها از معتادان مراجعه کننده به مراکز درمانی و کمپ های ترک اعتیاد جمع آوری شدند. سپس با استفاده از توزیع احتمالی فوق هندسی تعداد جمعیت پنهان معتادان با فاصله اطمینان ۹۵ درصد برآورد شد.

یافته های پژوهش: تعداد معتادان مراجعه کننده به کمپ های ترک اعتیاد در شهر ایلام ۱۷۱۳ نفر بود. با توجه به روش صید- باز صید، برآورد می شود که تعداد معتادان در این شهرستان حدود ۷۹۳۹ نفر(فاصله اطمینان ۹۵ درصد: ۶۶۹۴ تا ۹۱۸۴ نفر) باشد. بنا بر این درصد معتادان نسبت به کل جمعیت ۱۵ سال به بالای شهرستان حدود ۱۰ درصد است. هم چنین دوره شروع مصرف مواد مخدر در بین معتادان شناسایی شده نشان می دهد که از شروع ۲۸ درصدی در دهه ۱۳۷۰، در دهه ۱۳۸۰ به میزان فوق العاده نگران کننده ۶۷/۲ درصد افزایش یافته است.

بحث و نتیجه گیری: نتایج کلی تحقیق بیانگر آن است که اعتیاد در شهرستان ایلام دارای روندی افزایشی است و رشد آن در دهه ۱۳۷۰ آغاز و در دهه ۱۳۸۰ سرعت گرفته و نوعی جا به جایی از مصرف مواد سنتی(نظیر تریاک) به سمت مواد مخدر جدید صنعتی و آشپزخانه ای(نظیر شیشه و کراک) در حال رخ دادن است.

واژه های کلیدی: برآورد تعداد معتادان، سوء مصرف مواد مخدر، روش صید- باز صید

* **نویسنده مسئول:** مرکز تحقیقات پیشگیری از آسیب های روانی اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

Email: *sayehmiri@razi.tums.ac.ir*

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-11-10]

مقدمه

مطابق اسناد دفتر مبارزه با جرم و مواد مخدر سازمان ملل متحد، بیش از نیمی از مصرف کنندگان اپیوئید(۹/۳ میلیون نفر) در آسیا زندگی می کنند. بالاترین میزان مصرف در مسیرهای انتقال مواد به خارج از افغانستان رخ می دهد. مطالعه ای که در سال ۱۹۹۹ با همکاری UNODC انجام گرفته است، نشان می دهد که «میانگین شیوع مصرف در جهان ۰/۰۴ درصد کل جمعیت ۶۴-۱۵ ساله است اما در ایران میزان شیوع مصرف مواد مخدر بالاتر از میانگین جهانی، یعنی ۲/۸ درصد جمعیت ۶۴-۱۵ ساله است که به معنی رشد بسیار بالای شیوع مصرف مواد مخدر در ایران است»(۱).

مطابق همان گزارش، «تعداد معتادان تزریقی در ایران بین ۶۰۰۰۰ تا ۸۰۰۰۰ نفر برآورد شده که از این تعداد حدود ۱۵۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰ نفر به ویروس اچ.آی.وی آلوده هستند»(۲). هم چنین بر اساس آمارگیری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سال ۱۳۸۰ و دفتر مدارک رسمی سازمان ملل متحد- «حداقل ۳ میلیون و ۷۶۱ هزار نفر مصرف کننده مواد افیونی- در کشور وجود داشته و... میزان رشد سالانه اعتیاد یا میزان بروز در کشور ۸ درصد- یعنی ۳ برابر نرخ رشد جمعیت- که در آن زمان-(۲/۳ درصد)- بوده است»(۳). آمار روزافزون مصرف مواد مخدر در جهان به گونه ای است که«شیوع آسان آن را پس از غذا در رده دوم مواد مصرفی انسان، قرار داده است»(۴). چنان که پیداست، در حال حاضر در کشور ما مصرف مواد مخدر افزایش شدیدی داشته و به یکی از مسائل اجتماعی عمده تبدیل شده است.

استان ایلام نیز به دلیل ویژگی هایی نظیر ساخت جمعیتی جوان و وضعیت خاص جغرافیایی و همجواری با مثلث خطر اعتیاد(خوزستان، لرستان و کرمانشاه) در معرض خطر جدی این پدیده قرار دارد. درهم تنیدگی روابط استان با این استان‌ها، روند تأثیرپذیری استان از پدیده مصرف مواد مخدر را سرعت بیشتری بخشیده است. لذا مقاله حاضر درصدد بررسی وضعیت شهرستان ایلام از منظر میزان شیوع مصرف مواد مخدر است.

مواد و روش ها

جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی معتادان شناسایی شده و مراجعان به مراکز درمان و مراکز خودمعرف شهر ایلام است که پس از تفکیک معتادان شهرستان ایلام از کل استان و نیز حذف موارد تکراری به عنوان جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفته اند و تعدادی نیز از طریق بهره گیری از روش نمونه گیری مخاطب محور(۵،۶) شناسایی شده اند. به طور کلی در این تحقیق از روش های نمونه گیری ترکیبی یعنی استفاده از لیست های موازی(صید-باز صید) و نیز روش مخاطب محور(۶،۷) استفاده شده است.

برای استخراج داده های مورد نیاز از اسناد و پرونده های مصرف‌کنندگان مواد مخدر از پرسش نامه ای بسته پاسخ و مبتنی بر چک لیست استفاده گردیده است.

داده‌ها به نرم افزار Excel معرفی و برای ویرایش و حذف موارد تکراری از امکانات search و find نرم افزار استفاده و موارد تکراری حذف گردیده اند و پس از آن داده های نهایی به نرم افزار SPSS vol.19 انتقال و مورد تحلیل قرار گرفته اند. روش های آماری مورد استفاده در این تحقیق عمدتاً آمار توصیفی یعنی فراوانی و درصد نسبی و تجمعی و نمایش گرافیگی در قالب نمودارها است. برای تخمین جمعیت پنهان و تخمین کل جمعیت مصرف کنندگان مواد در شهرستان ایلام از توریع فوق هندسی استفاده شد.

در شیوع شناسی توصیفی معمولاً با استفاده از سنجه های«پیمایش عمومی جمعیت خانوارها، دانش آموزان یا گروه های معتادان تحت برنامه های درمانی یا زندانی که مستلزم اطلاعات زمینه ای در مورد انواع مواد مصرفی، به ویژه مواد مخدر غیرقانونی است که مجموعه ای از مواد را در بر می گیرد، صورت می گیرد«(۸). مطالعه حاضر به دلیل این که برای دستیابی به تخمینی علمی از میزان شیوع مصرف مواد مخدر در شهرستان ایلام بر گروه های تحت درمان در مراکز درمانی و اردوگاه های بازپروری معتادان و مراکز خودمعرف متمرکز شده و صرفاً عوامل خصیصه ای آنان را بررسی می کند، از نوع مطالعات شیوع شناسانه توصیفی(۸،۹) قلمداد می شود.

یافته های پژوهش

در شهرستان ایلام، درصد معتادان نسبت به کل جمعیت ۱۵ سال به بالا ۱/۱ درصد و نسبت به جمعیت ۱۵ سال به بالای مردان ۲/۲ درصد است(جدول شماره ۱).

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-11-10]

جدول شماره ۱. توزیع مصرف کنندگان مواد مخدر برحسب نسبت اعتیاد

منطقه	تعداد جمعیت بالای ۱۵ سال(مرد و زن)	تعداد جمعیت بالای ۱۵ سال(مرد)	تعداد معتادان	درصد معتادان نسبت به جمعیت ۱۵ سال به بالا	
				مرد و زن	مرد
شهرستان ایلام	۱۵۷۰۷۰	۷۸۸۳۳	۱۷۱۳	۱/۱	۲/۲

جدول شماره ۲. توزیع مصرف کنندگان بر حسب زمان شروع اعتیاد

دهه	فراوانی	درصد
دهه ۱۳۵۰	۸	۰/۶
دهه ۱۳۶۰	۵۸	۴/۳
دهه ۱۳۷۰	۳۸۱	۲۸
دهه ۱۳۸۰	۹۱۴	۶۷/۲
جمع	۱۳۶۱	۱۰۰

اطلاعات جدول شماره ۲ نشان می دهد که دوره زمانی شروع مصرف مواد مخدر از سوی مصرف کنندگان شناسایی شده، از ۰/۶ درصد در دهه ۱۳۵۰ به ۳/۴ درصد در دهه ۱۳۶۰ و سپس به ۲۸ درصد در دهه ۱۳۷۰ رسیده و در دهه ۱۳۸۰ به میزان فوق العاده نگران کننده ۶۷/۲ درصد افزایش یافته است.

جدول شماره ۳. تخمین تعداد مصرف کنندگان مواد مخدر در سال ۱۳۹۲ در شهرستان ایلام به روش صید–باز صید

	افراد لیست اول که در لیست دوم نیستند	افرادی که در لیست دوم هستند	
۱۰۰۶	b=۸۸۶	a=۱۲۰	افرادی که در لیست اول هستند
	X=?	c=۸۲۷	افرادی که در لیست اول نیستند
N		۹۴۷	

$n_1+n_2/m=1006*947/120=952682/120=7939$ =جمعیت تخمینی

a+b+c=120+886+827=1833=جمعیت مشاهده شده

N–n=7939–1833=6106=جمعیت پنهان x

c*b/a=827*886/120=6106 یا

1.96* $(n_1*n_2*b*c)/m$=فاصله اطمینان ۹۵ درصد

1.96* $(1006*947*886*827/120^3$ =1245

7939+/- 1245(6694 تا 9184)=تعداد جمعیت تخمینی معتادان شهرستان ایلام با درجه اطمینان ۹۵ درصد

n1=افراد لیست اول(مرکز درمانی طالقانی)

n2=افراد لیست دوم(بهزیستی)

m=افرادی که در هر دو لیست هستند

x=جمعیت پنهان

a= افرادی که در هر دو لیست حضور دارند

b= افرادی که در لیست اول هستند اما در لیست دوم نیستند

c=افرادی که در لیست دوم هستند اما در لیست اول نیستند

Z ۱/۹۶=مقدار برای فاصله اطمینان ۹۵ درصد

N= کل جمعیت تخمینی

بر اساس محاسبات به عمل آمده، برآورد می شود که جمعیت پنهان معتادان در شهرستان ایلام در حدود ۶۶۹۴ نفر است و بر این اساس تخمین زده می شود که تعداد معتادان در این شهرستان حدود ۷۹۳۹ نفر(فاصله اطمینان ۹۵ درصد: ۶۶۹۴ تا تقریباً ۹۱۸۴ نفر) است و اگر چنین عددی را برای تعیین میزان شیوع اعتیاد به مواد مخدر بپذیریم، نسبت اعتیاد به کل جمعیت ۱۵ سال به بالای شهرستان رقم ۵/۱ درصد و نسبت به جمعیت ۱۵ سال به بالای مردان، رقم نگران کننده ۱۰ به دست می آید که در هر دو مورد بسیار بالاتر از میانگین کشوری و جهانی است و می تواند به منزله امری فاجعه آمیز مورد بررسی قرار گیرد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج کلی مطالعه کنونی بیانگر آن است که اعتیاد در ایلام دارای روندی صعودی است. میزان شیوع اعتیاد در بین جمعیت ۱۵ سال به بالا بر اساس جمعیت آشکار معتادان ۲/۲ درصد است. در حالی که تخمین زده می شود با محاسبه جمعیت پنهان و گریزان از تحقیق معتادان، جمعیت

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-11-10]

واقعی آنان در شهرستان چندین برابر ارقام رسمی است و مطابق برآوردهای مطالعه حاضر تعداد جمعیت تخمینی معتادان ۷۹۳۹ نفر و میزان شیوع اعتیاد در سطح شهرستان رقم ۵/۱ درصد است که بسیار بالاتر از ارقام کشوری و جهانی این پدیده است. نتایج چهار مطالعه شیوع شناسی مصرف مواد مخدر که در بین افراد ۶۴-۱۵ ساله در سطح ملی انجام گرفته اند، به ترتیب در سال ۱۳۸۲ نرخ شیوع مصرف مواد را ۸/۲ درصد(۱۰)، در سال ۱۳۸۳، ۲/۶۵ درصد(۱۱)، در سال ۱۳۸۶، ۲/۴ درصد(۱۲) و در سال ۱۳۹۰، ۲/۶۵ درصد(۱۳) برآورد کرده اند. هم چنین در تحقیقی که توسط پویان(۱۴)، روی ۲۹۸ نفر از مراجعان به مطب های شهر ایلام انجام شد ۱۹۸ فرد افسرده و ۱۰۰ نفر بیمار بالای ۱۵ سال مورد بررسی قرار گرفتند، ۱۰/۱ درصد(۱۲/۱ درصد در افراد افسرده و ۶ درصد در افراد سالم) اظهار داشتند که در خانواده آن ها فرد معتاد وجود دارد. با توجه به این که هدف تحقیق مذکور ارتباط بین افسردگی و یک نوع ژن بود و برآورد شیوع اعتیاد هدف این تحقیق نبود به نظر می رسد که برآورد شیوع ۱۰ درصد اعتیاد در افراد بالای ۱۵ سال در شهر ایلام به واقعیت نزدیک باشد. دوره زمانی شروع مصرف مواد مخدر از سوی مصرف کنندگان شناسایی شده، از ۰/۶ درصد در دهه ۱۳۵۰ به ۳/۴ درصد در دهه ۱۳۶۰ و سپس به ۲۸ درصد در دهه ۱۳۷۰ رسیده و در دهه ۱۳۸۰ به میزان فوق العاده نگران کننده ۶۷/۲ درصد افزایش یافته است. به عبارتی رشد سریع و غیر قابل انتظار شروع مصرف مواد مخدر در دهه مذکور نشانه پتانسیل بسیار خطرناک روی آوری به مصرف مواد مخدر در استان بوده و نیازمند تحقیقات بیشتر در این زمینه هستیم. اعتیاد در استان پدیده ای مجردگزین، بیکارگزین و مذکرگزین است.

References

1. TomasRossello J, Rawson RA, Zarza MJ, Bellows A, Busse A, Saenz E, Freese T,et al. United nations office on drugs and crime international network of drug dependence treatment and rehabilitation resource centres treatnet. Subst Abus2010; 31:251-63.

2.Veilleux JC, Colvin PJ, Anderson J, A review of opioid dependence treatment pharmacological and psychosocial interventions to treat opioid addiction. Clin Psychol Rev2010;30:155–66.

3. Joolaee S, Fereidooni Z, Seyed Fatemi N, Meshkibaf MH, Mirlashari J. Exploring needs and expectations of spouses of addicted men in Iran: a qualitative study. Glob J Health Sci 2014;6:132-41.

4. Amiri M, Dejman M, Dastoury M, Roushanfekr P. The relationship between addiction and socio demographic characteristics of Iranian newcomer prisoners. Glob J Health Sci 2013; Dec 24;6:168-74.

5. Yoonessi A, Ekhtiari H.Text messages as a tool for assessing public concern about drug problems. Int J Drug Policy2013;24:624-7.

6.Bronstein MS. Sampling a hidden population: no institutionalized drug users. AIDS Educe Prev1993; 5:131-40.

7.Douglas D. Respondent driven sampling: a new approach to the study of hidden of hidden populations, in: social problems. Published University of California Press1997; p. 174-199.

8. Dilillo D, Mauri S, Mantegazza C, Fabiano V, Mameli C, Zuccotti GV.Suicide in pediatrics: epidemiology, risk factors, warning signs and the role of the ediatrician in detecting them. Ital J Pediatr2015; 7:41:49.

9. Leimer DR. A guide to social security money's worth issues. Soc Secur Bull 1995; 58:3-20.

10. Hosseini S, Moghimbeigi A, Roshanaei G, Momeniarbat F. Evaluation of drug abuse relapse event rate over time in frailty model. Osong Public Health Res Perspect2014;5:92-5.

11.Narenjiha R. [Fast estimate of drug abuse situation in Iran]. J Olume Behzisti uni1383;3:7-11.(Persian). .

12. Mansouri A, Sarayani A, Ashouri A, Sherafatmand M, Hadjibabaie M, Gholami K. Is 'self-medication' a useful term to retrieve related publications in the literature? A systematic exploration of related terms. PLoS One 2015 ; ;10:125093.

13.Razzaghi E, Rahimiamovaghar A, Craiggreen T, Khoshnood K. Profiles of risk: a qualitative study of injecting drug users in Tehran. Harm Red J2006; 3:1-13.

14. Poyan F. Comparison Polymorphism 5HTTLRP gene SLC6A4 in depression and healthy subjects in Ilam. J Res Sci 2013;18:63-70.

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-11-10]

Estimation of Number of Addicts to Drug Abuse Addicts by Using Capture-Recapture Method in Ilam City

Feisolahi A[1],Danesh P[2],Hydari S[3],Sarokhani M[4],Sayehmiri K[4]*

(Received: July 15, 2014 Accepted: October 28, 2014)

Abstract

Introduction: Addiction is one of the most important psychosocial injuries in our country. Estimation of number of addicts in communities have always been a difficult and and controversies. The aim of the present was to estimation of number of addicts to drug abuse addicts by using capture-recapture method in Ilam city.

Materials & methods: Data were collected by using questionnaire based on check list and capture-recapture method from addicts referring to addiction treatment centers and camps. Then, geometric probability distribution was used to estimate the number of hidden population of drug users with 95% confidence interval.

Findings: There were 1713 addicts in recovery campuses in Ilam city. According to capture recapture methods, it is estimated that the number of addicts in this city is within 7939 people (95% CI: 6694-9184). So, percent of drug users than total population 15 years and over of the city was estimated 10%. Also, the use of drugs among identified addicts illustrated that use of drugs was started with 28% in the 70s and in 80s have increased to extremely alarming rate of 67.2%.

Discussion & Conclusion: The overall results of the study indicate that addiction has an increasing trend in Ilam and its growth in was began in 1370s and accelerated in late 1380s and a shift is happening from use of traditional materials (such as drugs) to the new drugs, industrial and kitchen (such as glass and crack).

Keywords: Estimation of number of addicts, Drug abuse, Capture – recapture method, Ilam.

1.Dept of Sociology, faculty of Humanities, Ilam Univeraity, Ilam, Iran.
2.Dept of Sociology, PayameNoor Univeraity , Tehran, Iran
3,Health insurance Organization of Ilam, Ilam, Iran
4.Research Center for Prevention of Psychosocial Injuries, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran
** Correspondin author Email: sayehmiri@razi.tums.ac.ir*

[Downloaded from sjimu.medilam.ac.ir on 2026-11-10]